

1889.

Biskop Jørgen Hansen.

Jørgen Hansen blev født i Tandslet på Als den 12. Febr. 1802. Han nedstammer fra en gammel, meget udbredt slesvigsk Bondeslægt. Oldefaderen var født i Solt i Angel, Bedstefaderen i Ragebøl og Faderen i Sottrup i Sundeved. Bedstefaderen Jørgen Hansen var en fremragende og dygtig Bonde. Af hans syv Sønner blev en Fader til den bekjendte tyske Nationaløkonom, Professor ved Universitetet i Göttingen Georg Hanssen, en anden Fader til den tidligere danske Stænderdeputerede og Sandmand Jørgen Hansen i Ravnskobbøl og en tredje Bedstefader til den af det danske Landbrug højt fortjente Konsulent ved Landhusholdningsselskabet Dyr læge Peter Jessen.

Kun 4 $\frac{1}{2}$ År gammel blev Jørgen Hansen sendt i Skole hos Degnen Esbensen i Tandslet. Han gjorde sig snart bemærket som en opvakt og velbegavet Dreng, og da Biskop Plum 1813 ved en Eksamen sluttede en Lovtale over ham med de Ord: „af dig kan der blive noget“, blev det afgjørende for hans Fremtid. Kort efter blev det bestemt,

at han skulde undervises af Sognepræsten Sabroe, en dygtig Latiner, som forberedte unge Mennesker til Universitetet, og Undervisningen skred fra nu af så godt fremad, at han allerede 1819 rejste til Kjøbenhavn og tog Studentereksamen med bedste Karakter.

Det var først hans Agt at studere Philologi, men i Stedet for valgte han snart det theologiske Studium. Af Universitetslærerne var den unge Professor H. N. Clausen, som 1812 var bleven ansat ved Universitetet, afgjort den, der øvede den største Indflydelse på ham. 1823 tog J. Hansen theologisk Embedseksamen med bedste Karakter. Han blev endnu i Kjøbenhavn halvandet År efter den Tid, studerede særlig græske og latinske Forfattere og underviste Sønderjyden Professor Matthiesens Sønner. Hans Omgangskreds i Hovedstaden bestod så godt som udelukkende af alsiske Studenter. 1825 forlod han atter Kjøbenhavn for at overtage en Plads som Huslærer i Hørup Præstegård på Als.

I Efteråret 1827 blev han kaldet til Præst i Ballum under Grevskabet Schakkenborg. Da han begyndte sin Virksomhed her, var Skolevæsnet elendigt og Fattigvæsnet en utålelig Byrde for Sognet, idet hvert tiende Menneske modtog offentlig Understøttelse, og Tiggeriet overskred alle rimelige Grænser, men da han efter fire Års Forløb atter forlod Sognet, kunde han se tilbage på en frugtbringende Gjærning: Skolevæsnet var bragt i Overensstemmelse med Tidens Krav, og Fattigvæsnet ordnet mønsterværdigt.

Fra 1831—45 var J. Hansen Præst i Notmark på Als. I disse År udfoldede han en betydelig Virksomhed. Han forberedte således en hel Del unge Mennesker til at gå på danske Seminarier og til Universitetet, desuden en

Fætter til at tage den theologiske Embedseksamen og arbejdede iøvrigt ivrigt og med Held for en tidssvarende Ordning af Skole- og Fattigvæsnet. Et Par Småskrifter, som han udgav om Fattigvæsnet*), vakte betydelig Opsigt og ligeledes et Par længere Afhandlinger, som han skrev om samme Æmne til det af Professorerne Hanssen og Rau udgivne Tidsskrift „Archiv der politischen Oekonomie“.

Han var efter sin Tilbagekomst til Als Bøndernes Hjælper og Rådgiver i deres utallige Retsstridigheder med Hertugen på Augustenborg, og da han tilmed i 1834 mér end nogen anden var Skyld i, at Hertugens håndgangne Mand Dr. Steffens på Nordborg blev vraget af Bønderne som Stænderdeputeret, blev han snart stærkt hadet og forfulgt af Hertugen.

Da Chr. Ditlev Paulsen i Trediverne slog til Lyd for Modersmålets Ret og derefter modtog Takskrivelser fra alle Slesvigs Egne, var der blandt dem også en fra Jørgen Hansen. Det gav Anledning til, at Paulsen senere kom til Notmark Præstegård for personlig at opfordre Hansen til at være Medarbejder ved det lille Blad, som Danskhedens Forkæmper havde i Sinde at starte i Haderslev. Han lovede sin Bistand og i Abonnementsindbydelsen til „Dannevirke“ blev hans Navn derefter opført blandt Navnene på Bladets faste Medarbejdere. Han leverede senere en hel Række Bidrag til Bladet. „Dannevirke“s første Artikel: „Om Undervisning i Tysk i de nordslesvigske Almueskoler“, som gik gennem flere Numre, er således forfattet af ham. Han stod derefter i en Årrække i nøje Forbindelse og stadigt Samarbejde med Danskhedens ypperste Forkæmpere.

*) 1. „Über das Heirathen der Armen und das dabei betheiligte Recht der Communen“. 2. „Kritik des Armenwesens“.

Prof. Flor besøgte ham flere Gange på sine Rejser i Nord-slesvig. Prof. Paulsen og flere Stænderdeputerede stod i Brevveksling med ham. Han støttede især deres Bestræbelser ved Valgene og ved i en ret omfattende anonym journalistisk Virksomhed at afsløre Hertugens Rænker. Overfor Offentligheden indtog han på Grund af sit Forhold til Hertugen — der havde kaldet ham til Præst i Notmark — en tilbagetrukket Holdning, indtil han var bleven forflyttet fra dette Sogn.

Christian VIII., som havde følt sig personlig tiltalt af J. Hansens Skrifter om Fattigvæsnet, kaldte ham 1845 til Præst i Egen, hvor han derefter virkede til sin Dødsdag. Opmærksomheden var tidlig bleven henledt på hans Talent for Administrationen, og den 11. Febr. 1848 blev han udnævnt til Biskop over Als og Ærø. Forskjellige Omstændigheder gjorde imidlertid, at han først blev viet til Biskop anden Påskedag 1849, samme Dag som Monrad blev viet til Biskop over Lolland og Falster.

I Eftersommeren 1848 blev Biskop Hansen udnævnt til Medlem af den Regeringskommission, der i Følge Malmø-Våbenstilstanden indtil videre skulde overtage Civilforvaltningen i Hertugdømmerne. Da de af Preussen udnævnte Medlemmer af Kommissionen vægrede sig ved at tiltræde den trådte den til Præsident udnævnte Grev Carl Moltke, Biskop Hansen og det andet af Danmark udnævnte Medlem Amtmand Johannsen sammen og udstedte d. 18. Septbr. en Proklamation, ved hvilken de erklærede, at de havde installeret sig som øverste Civilavtoritet for Hertugdømmerne under Navn af Immediatkommissionen. Insurgentregeringen besvarede Proklamationen med en Arrestordre mod „diese drei Personen“, og da Preussen bestemt forlangte, at der

skulde vælges en Kommission, der var Slesvig-Holstenerne mere behagelig, gav den danske Regering efter: Immediat-kommissionen blev atter opløst i Oktober Måned og — en ny Kommission bestående af lutter Slesvig-Holstenerne udnævnt. Men da den begyndte sin Virksomhed med at udstede en Række oprørske Kundgjørelser, afbrød den danske Regering snart atter Forbindelsen med den, og Civilforvaltningen over Als og Ærø blev derefter overdraget Biskop Hansen og Amtmand Johannsen. Under Johannsens Fraværelse havde Biskop Hansen en Tidlang hele den civile og gejstlige Overbestyrelse. Han viste sig også i denne Stilling som en meget selvstændig og myndig Mand og havde af den Grund flere skarpe Sammenstød med Overkommandoen.

Biskop Hansen var meget konservativ og har iøvrigt selv karakteriseret sit politiske Standpunkt ved at fortælle: „I Anledning af Valget i Roskilde var jeg i Kjøbenhavn i Marts 1848 og vilde gjøre Minister Bardenfleth, der en kort Tid var Præsident i det danske Kancelli, min Opvartning, just da en stor Skare forsamlede sig i det lige overfor liggende Kasino for at proklamere et Danmark til Ejderen. Jeg sagde ham med korte, bestemte Ord: „De Folk er gale. Det er en lige så stor Separatisme som den anden (ved Kongeåen). Da han uden at svare så på mig, bukkede jeg og gik.“

Efter Krigen blev J. Hansen afsat som Biskop. Han blev imidlertid desuagtet efter Opfordring i Sønderjylland som Sognepræst i Egen. I den første Tid modtog han flere Beviser på, at de nye Magthavere tillagde hans Indflydelse stor Betydning. Da der således 1867 skulde foretages Valg til den preussiske Landdag opfordrede Rege-

ringen ham til at stille sig til Valg. Han afslog imidlertid Opfordringen høfligt men bestemt vel vidende, at hans danske Sindelag i Forbindelse med hans Stilling som preussisk Embedsmand måtte nøde ham til at indtage en tilbagetrukken, fuldstændig passiv Holdning i politisk Henseende. Efter den Tid var hans Virksomhed væsentlig indskrænket til Præstegjæringen i Egen. I Efteråret 1877 holdt han under stor Deltagelse sit 50 Års Præstejubilæum og næste Forår holdt han ligeledes under stor Deltagelse sit Guldbryllup. Biskop Hansen var endnu rask, virksom og åndsfrisk en halv Snes År efter den Tid. I Slutningen af Halvfjerdserne udgav han en Bog: „Om Menneskeslægten's Religionsformer“. Endvidere skrev han i disse År en længere endnu utrykt Selvbiografi, som nu er i hans Børns Eje. Som Medlem af Provstisynoden talte han for nogle År siden mod Skolens Germanisering, og det var måske en af Grundene til, at Regeringen senere afsatte ham som Lokalskoleinspektør i Egen Sogn. Han var i flere År Medlem af Fællessynoden, men da han følte, at han hverken i politisk eller kirkelig Retning tilhørte Tiden nedlagde han atter i 1883 sit Mandat. Præstegjæringen varetog han derimod til det sidste, og indtil 1888 endog uden Hjælp. Han døde d. 16. August 1889.

Biskop Hansen var Kommandør af Dannebrog og Dannebrogsmænd samt dekoreret med den preussiske Kroneorden af 2. Klasse.

H. P. Hanssen-Nørremølle.

Chr. F. Monrad.

Christian Ferdinand Monrad blev født i Grejs ved Vejle d. 10. Decbr. 1815. Hans Oldefader og Bedstefader var i forrige Århundrede Præster i Ketting på Als. Hans Fader, som blev født på Ærø, var først Præst i de danske Besiddelser på Guineakysten, derpå i Grejs, og senere i Mehrn ved Præstø, hvor han døde 1825.

Kort efter Faderens Død blev Chr. F. Monrad sendt til Sorø Akademi, hvorfra han blev Student 1835. Han begyndte allerede her sin Virksomhed som Lærer, idet han i de derpå følgende År dels underviste en Søn af Skolens Rektor, dels var Timelærer ved en Privatskole. 1838 tog han til Kjøbenhavn, hvor han ved Siden af at fortsætte sin Virksomhed som Lærer, først studerede Theologi og senere Philologi, uden dog at tage Embedseksamen i noget af Fagene. En stærk Nervesvækkelse tvang ham i 1842 til at opgive Studierne og forlade Hovedstaden. Han tilbragte derefter fire År på Landet mest som Huslærer i Neksø på Bornholm. 1846 vendte han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han blev Lærer ved Prof. Mariboës Skole. Denne Virksomhed fortsatte han til Året 1851, og samtidig søgte han at fuldende sin Uddannelse som Lærer i Modersmålet.

Ved Juletid 1851 blev Monrad, som allerede i Fyrerne havde tænkt på at oprette en privat dansk Skole i Flensborg, ansat som første Adjunkt ved den derværende Latin- og Realskole, og kort efter fik han Titel af Kollaborator. Senere overtog han Mønsters danske Pigeskole og erhvervede sig Grundejendom i Byen. Dette frelste ham i 1864 fra at dele Skjæbne med de andre danske Latinskolelærere, idet han, efter at være bleven afsat und-

gik Udvisningsordren, fordi han var i Stand til at præstere Bevis for, at han kunde ernære sig.

Monrad fortsatte i den følgende Tid sin Virksomhed som Bestyrer af den private danske Pigeskole, indtil han i Året 1878 afstod den til en af sine tidligere Lærerinder. Han var i 1869 Medopretter af „Flensborg Avis“, som han gjentagne Gange har redigeret under Redaktørernes ufrivillige Fraværelse og overtog 1881 Redaktionen af „Nordslesvigsk Søndagsblad“, som han senere redigerede til sin Død. Det var Monrads Tanke, der blev virkeliggjort, da „Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig“ blev stiftet i 1881. Han blev valgt og senere gjenvalgt til Medlem af dens Bestyrelse og til Formand for dens Bogudvalg, og har større Fortjenester end nogen anden af Foreningens hidtilværende Virksomhed.

Chr. F. Monrad var en varmtfølende Fædrelandsven, en tro Arbejder for den danske Sag i Nordslesvig. Vi skylder ham Tak, fordi han blev og delte Skjæbne med os, da den onde Tid kom og kun altfor mange af dem, der havde levet blandt os i de gode Dage, forlod Landet uden gyldig Grund. Vi skylder ham Tak for hans mangeårige, omfattende og utrættelige Arbejde i Folkeoplysningens Tjeneste. Og vi skylder ham Tak, fordi han bevarede sin Optimisme under Skuffelserne og trofast holdt ud på sin ansvarsfulde og vanskelige Post til det sidste.

Monrad døde d. 1. Juni 1889. Hans Minde vil længe leve i Sønderjylland.

H. P. Hanssen-Nørremølle.

J. P. Friis.

Jens Peter Friis fødtes i Eisbøl ved Haderslev den 13. August 1827.

Fædrenegården har i lange Tider været i denne — i Omegnen af Haderslev meget udbredte — Families Eje.

Hans Forældre døde før han var voksen, og han kom da i Huset hos en Slægtning i Haderslev, hvor han i en derværende Privatskole modtog en bedre Undervisning end de fleste Landsbyskoler til den Tid meddelte.

Ved Indtrædelse i Myndighedsalderen overtog han i 1848 sin Fødegård. Fem År senere indtrådte han i Ægteskab, og levede et meget lykkeligt Familieliv.

Den nære Beliggenhed ved Byen bidrog sit til, at det hyggelige og gjæstfrie Hjem i Eisbøl var et søgt Sted for forskellige Familier, lige som Friis selv var meget selskabelig anlagt.

Friis fik allerede som ung Mand flere Tillidsposter. Ved Stiftelsen af Haderslev Amts Landboforening valgtes han ind i Bestyrelsen, hvor han overtog Sekretærposten, som han beholdt indtil han i 1868 blev valgt til Formand for Foreningen, i hvilken Post han stod i 21 År, til Døden fritog ham. Ligeledes valgtes han ved Oprettelsen af Haderslev By og Omegns Sparekasse, til Medlem af Bestyrelsen, og i mange År var han dens Formand. Som Medlem af Kredsdagen udfoldede han en betydelig Virksomhed og var Medlem af de fleste af denne nedsatte Udvalg, hvoraf Finans- og Vej-Udvalget bør regnes til de vigtigste.

Han var en hurtig og sikker Regnemester og havde måske af den Grund et hurtigere Blik, end de fleste på

det økonomiske Område i det kommunale Liv. Ved sin lange og tro Tjeneste har han fuldt ud Krav på, at Kredsens Beboere mindes ham med Tak.

De første År efter Krigen 1864 fandtes Friis altid blandt dem, der kæmpede i første Række for vor nationale Ret. Han var således i 1865 med i den store, af 47 Nordslesvigere bestående Deputation til Berlin, og var senere med i andre Deputationer, så ofte sådanne iværksattes.

Han valgtes i 1868 til Suppleant til Provinslanddagen, og stod som sådan til 1880.

Hvor som helst han var med, var han altid i Stand til at hævde sin Plads, og hans lige så kloge som besindige Råd fulgtes ofte, og sjældnen eller aldrig til Skade for den gode Sag.

Hans Sundhedstilstand tillod ham imidlertid ikke at følge således med i de senere År, som tidligere, hvorfor han holdt sig lidt mere tilbage, uden derfor at tabe den nationale Kamp af Syne.

Som Formand for Landboforeningen har han imidlertid haft sin største Betydning, idet han med sikker Hånd ledede denne i de vanskeligste Tider, hvor Politiet som oftest, især i tidligere År, overværede såvel de almindelige Møder som festlige Sammenkomster.

Ved disse var det især vanskeligt at holde Stemningen blandt de Tilstedeværende inden for de afstukne Grænser, og det var ikke så sjældent, at han, meget imod sin Villie, måtte gøre sin Myndighed gjældende og lægge en Dæmper på en eller anden mindre besindig Taler. Herover følte Vedkommende sig imidlertid aldrig stødt, idet Forholdene gjorde Formandens Optræden til en Nødven-

dighed, og hans personlige Elskværdighed, der var erkjend_{te} af alle, bødede herpå.

I Året 1877 viste Landboforeningens Medlemmer J. P. Friis deres Anerkjendelse af hans Fortjenester af Foreningen ved at skjænke ham en Hædersgave, bestående af et Taffel-
uhr og en Sølv-Bordopsats.

Af Kolding Herreds Landbrugsforening var han udnævnt til Æresmedlem.

Når jeg her i få og korte Træk har forsøgt at fremdrage nogle af vor hedengangne Vens Fortjenester, så kan jeg kun beklage, at Pladsen ikke tillader mig en fyldigere Skildring af samme. Som alt bemærket, afsluttedes hans jordiske Liv d. 29. Januar 1889. Det store Følge af Venner, og særlig af Landboforeningens Medlemmer, viste tilfulde, at den Mand, der blev båret til Graven, havde magtet en større Opgave, end der bliver de fleste til Del, og derfor mindes vi ham også med Taknemmelighed.

Bukshave, i Marts 1890.

P. Skau.

Karsten Thomsen.

Karsten Thomsen blev født d. 28. Maj 1837 i Frøslev, Hanved Sogn, hvor hans Fader, en dygtig og vel oplyst Bonde, var Sandemand. Befolkningen i Frøslev var rent dansktalende, men Kirke- og Skolesproget var desuagtet udelukkende tysk, indtil de nye Sprogreskripter udstedtes efter Treårskrigen. Karsten Thomsen havde imidlertid alligevel lært sit Modersmål så godt i Barneårene, at han efter Konfirmationen, da Modersmålet var bleven gjenindsat i sin Ret, blev ansat som Hjælpelærer ved Byens Skolé. Han deltog senere i Krigen 1864 og overtog derefter Faderens Gård i Frøslev.

Karsten Thomsen blev snart en af Danskhedens bedste Forkæmpere ved Sydgrænsen og har i mange År været en af Befolkningens første Tillidsmænd i Flensborg Amt. Han blev valgt til Kommuneforstander, Civilebedsmand og Kredsmand, til Medlem af „Spare- og Laanekassen for Flensborg og Omegn“ m. m. og udførte alle de Tillidshværv, der blev ham overdraget, til almindelig Tilfredshed.

I videre Kredse er Karsten Thomsen særlig bleven kjendt som Forfatter af en Række smukke Sange og Digte i Folkemålet. Han døde efter en kortvarig Sygdom den 21. Oktbr. 1889.

En af hans Venner har lovet at skrive en Levnetstegning af ham til „Sønd. Aarb.“

H. P. Hanssen-Nørremølle.
